

References

1. Kachan Ye.P., Shushpanov D.H. Upravlinnia trudovymy resursamy. – К.: Vydavnychi Dim «Yurydychna knyha», 2005.
2. Nyzhnyk V.M. Zatraty i rezultaty pratsi v tranzytivnii ekonomitsi (problemy teorii ta praktyky). Khmelnytskyi: Podillia, 2000.
3. Teoriya upravleniya / [Pod. red. O.V. Kozlovoi]. – М.: Ekonomika, 1985.

Рецензія/Peer review : 22.7.2013 р. Надрукована/Printed : 25.9.2013 р.

УДК 331.101.262

Л. ДРЮКОВА

Хмельницький національний університет

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті розкрито сутність поняття «людський капітал» як економічної категорії та важливість інвестиційних вкладень у людський капітал. Проведено аналіз сучасного стану трудових ресурсів в Україні та запропоновано ряд напрямків для покращення умов розвитку якісного національного людського капіталу як основного стратегічного фактору переходу до інноваційної економічної моделі країни.

Ключові слова: людський капітал, інвестиції у людський капітал, Індекс Людського Розвитку, сталий економічний розвиток.

L. DRIUKOVA

Khmel'nitskyi National University

HUMAN CAPITAL AS BASIS OF STEADY DEVELOPMENT OF UKRAINE

Well-being and sustainable development of any nation depends on human capital it possesses. As a result it is required to implement the rational and consistent policy on human resource development and balanced investment in human capital at the level of individual firms as well as at the state level

The article features the concept of Human Capital and underlines the importance of Human Capital Investment. Base on analysis of Ukrainian national workforce current state it is proposed to implement the variety of measures contributing the development of national Human Capital as the main national strategic resource.

Key Words: Human Capital, Human Capital Investment, Human Development Index, Sustainable Economic Growth.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Структурні зрушення в системі суспільного виробництва надають особливого значення проблемам збереження, накопичення та ефективного використання людського капіталу, що виступає в якості стратегічного ресурсу сталого розвитку економіки і суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливе місце у розробці теорії людського капіталу займають праці відомих світових науковців, зокрема Т. Шульца, Г. Бекера, Й. Бен-Порета, М. Блауга, Е. Лезера, Р. Лейарда, Дж. Мінцера, Дж. Псахаропулоса, Ш. Розена, Ф. Уелча, Б. Чізуїка та ін.. Серед вітчизняних економістів слід виокремити праці С. Архірєєва, Д. Богині, О. Власюка, В. Геєця, О. Гришної, М. Долішнього, Г. Євтушенка, В. Куценка, І. Лукінова, В. Мандибури, С. Мочерного, В. Оникієнка, А. Покритана, М. Соколика, І. Сороки, Г. Тарасенко, С. Тютюнникової та інших.

Невирішені частини проблеми. До цих пір в економічній літературі уточнюється саме поняття людського капіталу, обговорюються питання пріоритетності інвестицій в людський капітал, вплив людського капіталу на сталий і конкурентний розвиток. Актуальність цих питань у ринковій економіці обумовлена зростаючим інтересом до творчих здібностей людини, їх активізації, інтелектуальної діяльності, що збігається із загальною закономірністю розвитку сучасної науки.

Постановка завдання. Розкрити сутність людського капіталу як економічної категорії та проаналізувати сучасні тенденції розвитку соціального капіталу України.

Основний матеріал дослідження. В сучасних умовах ведення господарства, обумовлених зменшенням природних ресурсів та зростанням антропогенного навантаження на навколишнє середовище, набирає обертів процес заміщення фізичного і природного капіталів людським капіталом, збільшується частка обсягів інвестицій на розвиток людини, як основного фактору виробництва, що характерно як для розвинених країн так і для країн, які розвиваються. Зростає інтерес економічної науки до людських творчих здібностей, шляхів їх становлення і розвитку. В більшості компаній починають надавати велике значення накопиченню людського капіталу, як найціннішого з усіх його видів [1].

Слід відмітити, що проблема сутності людського капіталу та його вимірювання здавна цікавила науковців. На сьогодні існує безліч визначень поняття «людський капітал». Зокрема науковці ОЕСР визначають людський капітал як «знання, навички, здібності та можливості індивідуума робити свій внесок у економічний розвиток суспільства та покращувати особистий добробут» [11].

Зі зміною ролі трудових ресурсів у процесі створення доданої вартості переглядається важливість інвестицій в розвиток людського капіталу. З економічної точки зору, інвестиції в людський капітал - це витрати, які здійснюються в соціальній сфері в цілях майбутнього збільшення продуктивності праці і сприяють росту майбутніх доходів як окремих носіїв капіталу, так і суспільства в цілому [2].

Однією з особливостей людського капіталу є схильність до морального зношування. Однак в процесі використання він не лише зношується, а й збагачується за рахунок надбання людиною професійного досвіду. Тому

зношування людського капіталу відбувається значно повільніше порівняно з фізичним капіталом. Якщо у процесі використання людського капіталу постійно робляться додаткові, то його якісні й кількісні характеристики (обсяг, цінність, якість) можуть поліпшуватися протягом майже всього життя людини. Інвестиційний період людського капіталу значно довший порівняно з фізичним капіталом [3].

Інвестиції у людський капітал неоднорідні за своїм складом і конкретизуються за видами витрат, зокрема на створення та підтримку родини, надбання загальної професійної освіти, підтримку мобільності трудових ресурсів, на медичне обслуговування тощо. Віддача від інвестицій у людський капітал залежить безпосередньо від терміну його використання, тобто визначається часом, що залишився до закінчення працездатного періоду життя людини. Чим раніше зроблено інвестиції в людину, тим довше, за інших рівних умов, вони даватимуть віддачу. Ефект від інвестицій має економічний та соціальний характер, зокрема збільшується економічна активність кожного індивідуума, що позитивно впливає на економічний розвиток суспільства в цілому, підвищується добробут населення, поживляється мобільність трудових ресурсів, зростає освіченість та соціальна свідомість громадян тощо (рис. 1).

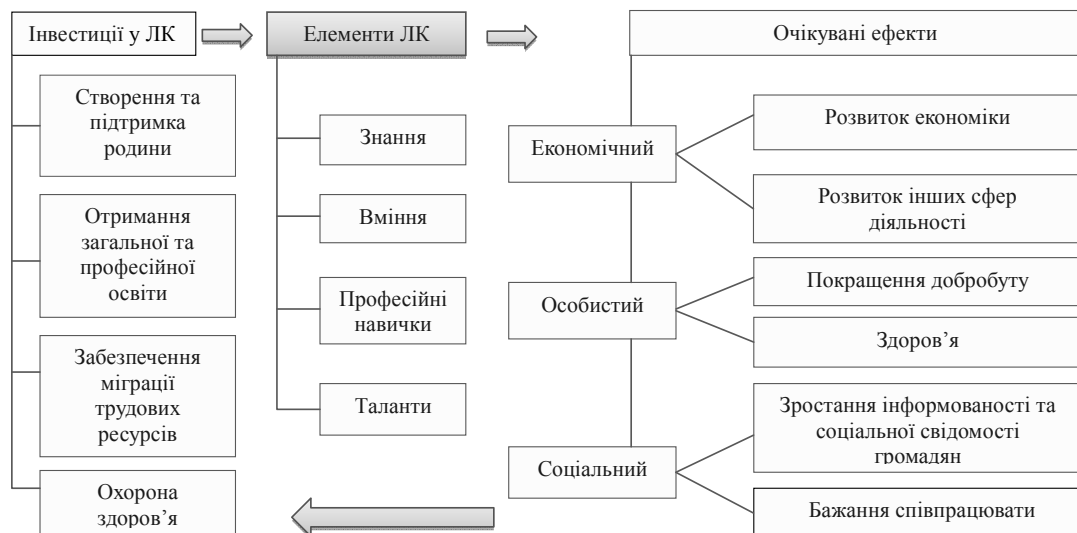

Рис. 1. Основні складові елементи людського капіталу за методикою ОЕСР

Практика показує, що інвестиції в людський капітал мають вищий економічний ефект, ніж інвестиції в основні фонди. Існує пряма залежність між розмірами ВВП і коефіцієнтом освіти населення: збільшення термінів навчання хоча б на один рік дає приріст ВВП на 3% [4]. Зниження обсягу інвестицій неминуче приводить до погіршення показників не тільки якості людського потенціалу, а й економічних показників розвитку національної економіки.

Головний стратегічний запас України - її людський капітал, якість якого необхідно постійно підтримувати. У національній стратегії безпеки України наголошено на важливості розвитку людського капіталу, активізації інноваційних процесів в освітній, науково-технологічній та інформаційно-комунікаційній галузях, які в сукупності формують інфраструктуру економіки знань – основу майбутньої конкурентоспроможності України у глобалізованому світі [5].

Для оцінки якості людського капіталу застосовують різноманітні показники, зокрема Індекс Людського Розвитку, розроблений Програмою Розвитку ООН (ПРООН). Цей інтегральний показник включає в себе показники середньої тривалості життя, індексу освіти та індексу добробуту населення. За підрахунками ПРООН, в 2012 році Україна серед 187 країн посідає 78-ме місце (таблиця 1).

Демографічні прогнози свідчать про негативні тенденції розвитку людського капіталу України. Зокрема, існує реальна загроза вичерпання трудових ресурсів країни швидше за природні багатства. Вже сьогодні середній вік працівників сфери матеріального виробництва в Україні становить 55 років. А частка робітників високої кваліфікації не перевищує 10 %. Якщо ця тенденція зберігатиметься й надалі, то, за прогнозами, у 2015 році потреба у кваліфікованих кадрах задовольнятиметься лише на 35-40%. Через неузгодженість ринку освітніх послуг і ринку праці підготовлені фахівці нерідко є незатребуваними або виконують малокваліфіковані роботи, що свідчить або про низьку якість освіти, або про нерациональне використання праці [9].

На сьогодні Україна є експортером людських ресурсів. Відбувається "вимивання" кваліфікованих кадрів, які не можуть реалізувати себе на внутрішньому ринку праці через відсутність попиту або наднизьку вартість праці. Як наслідок, українці працюють на збільшення ВВП не власної держави, а інших країн світу. Розбалансованість ринку праці пов'язана із відсутністю взаємодії органів державного управління, системи вищої і професійної освіти, роботодавців та працівників [6].

Таблиця 1

Оцінка розвитку людського капіталу України за методикою ПРООН

Показники	2012 р
Індекс Людського розвитку	0,74
зокрема	
Тривалість життя, роки	68,8
Середня тривалість освіти, роки	11,3
Очікувана тривалість освіти, роки	14,8
ВНД на душу населення / паритет купівельної спроможності (2005 р), дол. США	6,43

Для країн, які знаходяться в пошуку свого шляху розвитку, дуже важливо віддати перевагу сталому розвитку. Людський капітал займає центральне місце у вирішенні проблем сталого розвитку: він є одночасно передумовою такого розвитку, його способом і кінцевою метою [2, с. 19].

Людський капітал є основою для переходу до інноваційної економічної моделі країни [9]. Підготовка кадрів, здатних ефективно керувати інноваційними процесами, розробляти і впроваджувати інноваційні проекти, повинна бути першочерговим напрямом інвестиційних ресурсів. Для цього необхідно вкладати інвестиції у вищу школу, що дозволить випустити якісно підготовлених фахівців, а також у розвиток інфраструктури, яка буде забезпечувати процес перетворення інноваційних розробок у конкурентоспроможні товари, що дозволять проникнути на світові ринки [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз сучасного рівня людського розвитку України визначають пріоритетні напрями людського розвитку:

- Здійснення інвестицій у наукові дослідження, пов'язані з людським капіталом;
- Запозичення успішного досвіду іноземних країн в сфері розвитку соціального капіталу;
- Підвищення ролі кожної окремої людини в суспільстві, розширення її можливостей власною волею вирішувати свою долю, тобто приймати рішення і нести за нього відповідальність;
- Підвищення рівня життя населення та удосконалення системи охорони здоров'я.

Добробут і сталий розвиток будь-якої нації залежить від людського капіталу, тому необхідна продумана і послідовна політика в галузі розвитку людських ресурсів і збалансованих інвестицій в людський капітал, як на рівні окремої фірми, так і в цілому на рівні держави.

Література

1. Плячкайтене И. М. Становление и развитие теории человеческого капитала / И. М. Плячкайтене // Молодой ученый. — 2011. — №7. Т.1. — С. 102-104
2. Боголіб Т.М. Удосконалення фінансового забезпечення розвитку вищої освіти / Т.М. Боголіб //Фінанси України. — 2005. — №2. — С. 106-113
3. Мирошніченко Э.Н. Инвестиции в человеческий капитал [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://intkonf.org/miroshnichenko-en-investitsii-v-chelovecheskiy-kapital/>
4. Стратегія національної безпеки України. [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/>
5. Людський капітал України може вичерпатися швидше за природні багатства – експерт [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://1tv.com.ua/uk/>
6. Цимбаленко Н. В. Человеческое развитие в контексте глобального экономического кризиса [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ibl.ru/konf/031209/92.html>
7. Мехедова Т. М. Людський капітал: концепція, напрямки розвитку// онлайн ресурс «Всеукраїнська експертна мережа». [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.experts.in.ua/>
8. Boarini, R., M. Mira d'Ercole and G. Liu (2012) “Approaches to Measuring the Stock of Human Capital: A Review of Country Practices”, OECD Statistics Working Papers, 2012/04, OECD Publishing. [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/5k8zlm5bc3ns-en>
9. Human Capital and its measurement // The 3rd OECD World Forum on “Statistics, Knowledge and Policy” Charting Progress, Building Visions, Improving Life Busan, Korea 27-30 Oct. 2009 [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/site/progresskorea/44111355.pdf>
10. Human Development Report 2013 [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2013/>

Reference

1. Pliachkaitene Human Capital Theory Development / I. Pliachkaitene // Molodoi Uchenyi. -2011.-№7. V.1.-p.102-104
2. T. Boholib Improvement of Higher Education Funding /T. Boholib // Finansy Ukrainy.-2005.-№2.-p.106-113
3. E. Myroshnychenko Human Capital Investment. [Online Resource].- Available on: <http://intkonf.org/miroshnichenko-en-investitsii-v-chelovecheskiy-kapital/>
4. National Security Strategy of Ukraine [Online Resource].- Available on: <http://comeuroint.rada.gov.ua/>
5. Experts: Ukrainian Human Capital May Terminate Faster Than Natural Resources. [Online Resource].- Available on: <http://1tv.com.ua/uk/>
6. N. Tsymbalienko Human Development in the Context of Global Financial Crisis [Online Resource].- Available on: <http://www.ibl.ru/konf/031209/92.html>
7. T. Mekhedova Human Capital Concept and its Development. [Online Resource].- Available on: <http://www.experts.in.ua>
8. Boarini, R., M. Mira d'Ercole and G. Liu (2012) “Approaches to Measuring the Stock of Human Capital: A Review of Country Practices”, OECD Statistics Working Papers, 2012/04, OECD Publishing. [Online Resource].- Available on: <http://dx.doi.org/10.1787/5k8zlm5bc3ns-en>
9. Human Capital and its measurement // The 3rd OECD World Forum on “Statistics, Knowledge and Policy” Charting Progress, Building Visions, Improving Life Busan, Korea 27-30 Oct. 2009 [Online Resource].- Available on: <http://www.oecd.org/site/progresskorea/44111355.pdf>
10. Human Development Report 2013 [Online Resource].- Available on: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2013/>

Рецензія/Peer review : 19.7.2013 р. Надрукована/Printed :25.9.2013 р.